

Ioan Avesalon

STUDIUL CLARINETULUI

Date istorice despre evoluția clarinetului

Apariția clarinetului în sec. al XVII-lea, ca instrument de orchestră, n-a fost precedată de o evoluție anterioară distinctă în viața muzicală a Europei, așa cum s-a întâmplat cu celelalte instrumente de suflat (flaut, oboi, fagot etc.).

El a fost inventat în jurul anului 1690, de către flautistul și lutierul Jean Cristophe Denner din Nürnberg care, lucrând la perfecționarea unor instrumente populare franceze numite „*chalumeau*”, având un ambitus limitat la o decimă, realizează primul clarinet cu o clapă de duodecimă, având întindere de o octavă și o cvintă.

Astfel construit, clarinetul a fost la început cel mai imperfect dintre instrumentele de suflat și nimic nu anunța atunci frumosul loc pe care avea să-l ocupe în orchestra simfonică modernă. Având o singură clapă, tubul de rezonanță imperfect și orificiile perforate la distanțe aproximative era lipsit de calități sonore clare în toate registrele și deci, erau și puțini amatori de a-l folosi. Totuși, unii muzicieni încântați de frumusețea unor sunete ale sale, au căutat să-l perfecționeze, adăugând un număr de clape până la cinci, stadiu în care a rămas timp îndelungat.

La începutul secolului al XIX-lea clarinetiștii Lefebvre, H. Baermann, K. Baermann, F. Beer, etc. au îmbunătățit simțitor acest clarinet simplu, măbind numărul clapelor la șase. Ivan Müller din Riga va face după anul 1809 cea mai mare perfecționare a clarinetului, adăugând încă 3, 4 clape la instrument, delimitând clarinetele La și Do de cel în Sib, pe care îl îmbunătățește îndeosebi prin crearea mai multor posibilități (poziții) pentru emiterea aceluiași sunet. Ideile folosite în perfecționarea clarinetului constituindu-se într-o nouă fază în evoluția acestui instrument, au fost aplicate cu succes de prof. H. Klose din Paris care, împreună cu constructorul de instrumente *Buffet* au adoptat în anul 1839 la clarinet sistemul de pârghii și inele (plus calculele acustice în delimitarea pozițiilor sunetelor, etc.) inventat de flautistul Theolald Böehm. Perfecționările sistemului *Böehm* aplicate la clarinet au modernizat și mărit posibilitățile tehnico-expresive ale acestui instrument, deschizându-i un drum larg pentru folosirea lui în marile orchestre și ulterior în activitatea concertistică.

Despre pătrunderea clarinetului în orchestre sunt date referitoare la folosirea lui din jurul anului 1720, când compozitorul Jean Faber (Anvers) l-a folosit într-o misă. Ulterior, alți compozitori ca Rameau, Celine, Glück, Gosek, Vivaldi ș.a. au cuprins și clarinetul în compozițiile lor. În epoca clasică, în scurt timp, clarinetul cucerește un loc de seamă printre instrumentele de suflat, obținând o mare strălucire în lucrările lui Haydn, Mozart, Beethoven, Stamitz, Kramář, apoi în cele ale romanticilor Weber, Schubert, Schumann, Brahms, Wagner, fără să amintim de perioada modernă în care expresivitatea și strălucirea timbrului său sunt puse în evidență cu măiestrie și inventivitate îndeosebi de impresioniști și noua școală vieneză și contemporană. De la crearea clarinetului tip *Böehm* (1839-1845). Mecanismul acestui instrument nu a mai fost perfecționat decât în mică măsură. S-au fabricat o serie de muștiucuri mai funcționale, bazate pe calcule acustice și respectarea particularităților fizice ale instrumentiștilor (grosimea buzelor, dantura etc.) de către fabrica de clarinete *Selmer*.

În prezent cele mai utilizate clarinete sunt cele în Sib și La, ca instrumente de orchestră și de concert. Mai rar sunt folosite și clarinetele mici în Mi b , Re și Do în anumite lucrări simfonice în care realizează efecte speciale.

Clarinetul Mi b este un component nelipsit al formațiilor de fanfară, mai ales pentru timbrul său penetrant. În orchestrele simfonice mai este folosit clarinetul-bas, un instrument grav care acoperă 3 $\frac{1}{2}$ octave, sunând cu o octavă mai jos decât clarinetul Sib.

Calități tehnico-funcționale

Timbrul – Clarinetul modern posedă un sunet amplu cu timbru specific, fluid și mobil care poate reda o gamă largă de sensuri expresive în frazarea muzicală, utilizând posibilități de nuanțare variată de la pianissimo abia perceptibil până la sonoritățile cele mai puternice (fortissimo).

În *Articulații* și în *legato* acest instrument oferă multe posibilități de a fi mânuit cu multă agilitate și virtuozitate, în tempouri rapide. Gamele și arpeggiile de orice dificultate pot fi executate cu o viteză apropiată de cea a flautului, având o mobilitate specifică, asemănătoare unui fluid care poate fi dirijat în orice sens, în ritmuri complexe și tempouri variabile. Compozitorii contemporani (îndeosebi) folosesc cu inteligență aceste caracteristici prețioase ale clarinetului, oferindu-i spre execuție în partitura orchestrală și solistică, ample pasagii de virtuozitate, preludii sau expuneri solistice „în cantilenă”, de o mare expresivitate și

rezonanță afectivă — făcând astfel legătura între instrumentele de suflat și grupurile instrumentelor de corzi.

În muzica modernă și contemporană clarinetul, alături de flaut și oboi, a devenit instrumentul cel mai des folosit de compozitori în lucrările lor, ajungând „violina primă” a grupurilor de suflători, folosite independent în cadrul ansamblurilor orchestrale modeme. În solistică de asemenea, clarinetul și-a cucerit un loc de prestigiu pe podiumurile de concert de pretutindeni.

Aspecte funcționale (tehnice) la clarinet

I. *Respirația în studiu și în interpretare*

Respirația specifică constituie un factor biofiziologic și fizic deosebit de important în studiul instrumentelor de suflat, deci și al clarinetului. Prin intermediul respirației (al suflului, expirației) se realizează emisia sonoră, se formează treptat sonoritatea la clarinet, coloane de aer expirat din plămâni constituind factorul fizic de producere a vibrațiilor sonore la acest instrument (cu ajutorul anciei simple atașate de muștiuc).

Din aceste considerente se impune cu necesitate ca formarea primelor deprinderi instrumentale (respirația, emisia, etc.) să fie realizată riguros, științific, iar dezvoltării respirației profesionale-specifice să i se acorde cea mai mare însemnătate în lecțiile cu „începătorii” la clarinet. Aceștia va trebui ca profesorul de instrument să le formeze o respirație amplă, corectă (toraco-abdominală), ca „bază fizică” a emisiei sonore, măbind treptat capacitatea respiratorie a elevului odată cu creșterea lui.

Este cunoscut faptul că rolul respirației ca ventilator pulmonar și factor care realizează schimburile gazoase între organism și atmosferă printr-un act reflex, automat, se amplifică în cazul instrumentelor de suflat datorită folosirii unui mare volum de aer necesar producerii sunetelor.

În procesul respiratoriu vital, care se realizează în două faze (inspirația și expirația), participă o serie de mușchi respiratorii, dintre care cei mai importanți pentru instrumentiști sunt:

a. **Diafragma** – mușchi inspirator, în formă de boltă care desparte cavitatea toracică de cea abdominală și îndeplinește un rol foarte important în susținerea și reglarea expirației, a conducerii coloanei de aer.

b. **Mușchii expiratori** – cei care realizează mișcarea cutiei toracice și ridică diafragma. Mușchii abdominali au un mare rol în realizarea respirației controlate, voluntare; pentru activarea și întărirea acestor mușchi se recomandă o serie de exerciții fizice, forme de antrenament.

II. *Tehnica respirației profesionale (caracteristici)*

a. **Respirația profesională** (instrumentală) are ca principală caracteristică necesitatea de a mări capacitatea respiratorie a elevului până aproape de capacitatea maximă a adultului (4,5 - 5 cm³). Aceasta se deosebește de respirația simplă-vitală prin faptul că, în timp ce la respirația vitală ambele faze ale respirației se produc într-o unitate de timp egală, la respirația profesională această egalitate lipsește; inspirația va fi scurtă iar expirația prelungită, în funcție de cerințele frazei muzicale.

b. Al doilea element care diferențiază respirația profesională de cea vitală este format de caracterul voluntar-conștient al acesteia față de cel mecanic-reflex al respirației obișnuite.

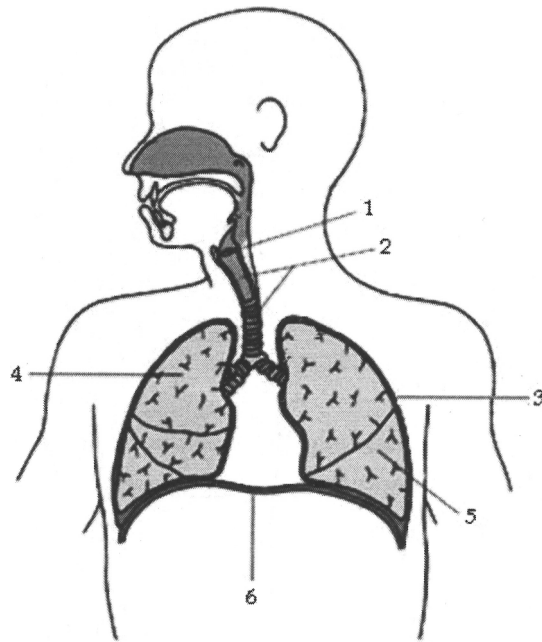
După formarea primelor deprinderi de respirație profesională la elevii clarinetiști, profesorul de instrument va trebui să dezvolte la aceștia capacitatea respiratorie și adaptarea ei la cerințele (variabile) ale emisiei sonore în frazarea muzicală.

c. Un moment dificil în realizarea respirației corecte la elevii clarinetiști (începători) îl constituie îmbinarea, executarea promptă a două momente principale care apar în timpul frazării muzicale; cel al inspirației scurte și rapide cu cel al expirației lungi și uniforme. De regulă expirația mai puțin amplă (scurtă) apare în cadrul unor fraze muzicale mici, în tempo rapid, iar cea lungă, amplă devine necesară instrumentistului atunci când se află în momentul realizării unor fraze muzicale lungi în tempo lent (cantilene).

d. În frazarea muzicală respirația corectă urmează conturul ideilor muzicale putând fi realizată în timpul pauzelor, cezurilor, cadențelor și semicadențelor, schimbării tempourilor sau a registrelor în care cântă la un moment dat interpretul.

Toate acțiunile formative legate de realizarea respirației corecte trebuie să fie însoțite de asigurarea (la elev) a unei poziții corecte a muștiucului și a instrumentului care, să favorizeze introducerea aerului fără zgomot în instrument.

Sistemul respirator

- 1- laringe
- 2- trahee
- 3- bronhii
- 4- plămân stâng
- 5- plămân drept
- 6- diafragmă

Tipuri de respirație

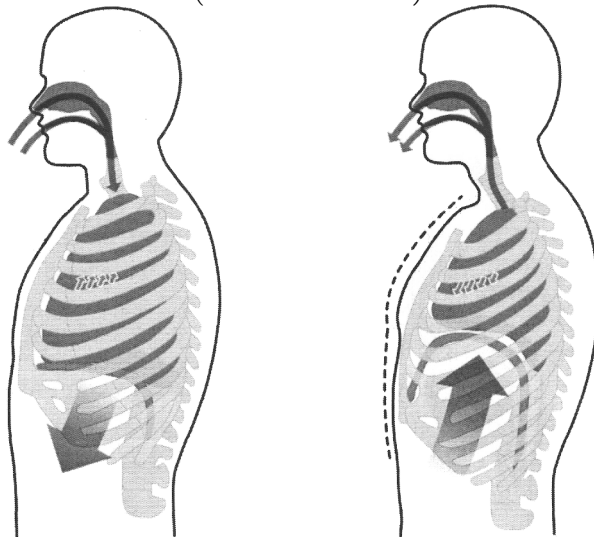
a. Respirația toracică superioară costal-claviculară

b. Respirația costo-abdominală (toracic-inferioară)

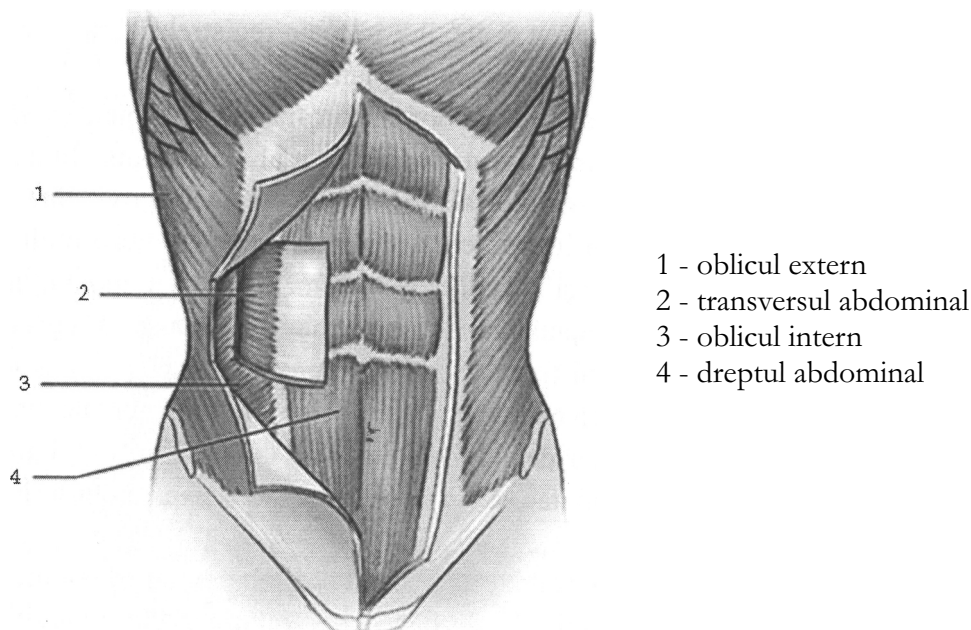

c. Respirația costal-inferioară (costo-diafragmatică)

Modificarea volumului cavității toracice în timpul respirației și modificarea diafragmei

Mușchii pereților abdominali

III. Emisia sonoră la clarinet

(Formarea și antrenarea ambușurii, a deprinderilor de sonoritate la elevi).

Principala problemă care se va pune în fața elevilor care învață să cânte la clarinet (în școala de muzică) va fi aceea a realizării de la început a unei bune sonorități, de o calitate artistică evidentă și a formării unui timbru expresiv, specific clarinetului bogat în armonice, flexibil în schimbările agogice și dinamice.

În procesul formării și fixării sunetului la clarinet, un rol deosebit în joacă mușchii maxilo-faciali și orbiculari (ai gurii), cu ajutorul cărora se realizează practic emisia sonoră și conducerea coloanei de aer, întreruperea (articularea) acesteia, dozarea și susținerea ei în interpretare.

În urma antrenării zilnice, sistematice (prin exerciții speciale) a acestor mușchi, se formează așa numita „ambușură” (*embouchure* = *îmbucătură*). Cu alte cuvinte formarea în timp a unor deprinderi (reflexe) ale mușchilor orbiculari, ai buzelor în care aceștia vor acționa ca veritabili regulatori în dozarea și susținerea – după cerințele frazării muzicale – a volumului și presiunii coloanei de aer în diferite intervale și registre, în legato etc.

Un factor important în realizarea corectă a ambușurii la clarinet îl constituie existența unei danturi sănătoase (regulate), normal dezvoltate.

Îndeosebi la clarinet, dantura trebuie să fie perfect egală, dinții din față simetric suprapuși iar buzele (nu prea groase) să favorizeze susținerea și dozarea coloanei de aer în studiu și interpretare.

Realizarea în final a unei sonorități de calitate, cât mai expresive la clarinet este condiționată de formarea de la începutul studiului a unor deprinderi de emisie și articulație corecte, sigure, bazate pe folosirea unei bune ambușuri prin care se va stăpâni și doza prompt emisia, asigurând redarea intervalelor mari cu o intonație justă, cu un timbru nealterat.

Un sunet de calitate superioară la acest instrument trebuie conceput și format ca un sunet amplu, expresiv, curat ca intonație, omogen și flexibil în toate registrele, fără a deveni strident, dezagreabil în forte, fortissimo sau diluat, anemic în piano.

O schimbare mai evidentă a contractării mușchilor maxilo-faciali și orbiculari se va produce la elevi în momentul trecerii în registrul acut și supraacut al clarinetului. În aceste registre, mușchii buzelor (orbiculari) și cei maxilo-faciali vor deveni mai activi, fără a fi crispați, iar coloana de aer va fi introdusă în instrument cu o presiune și o viteză mult mai mare decât în registrul mediu și cel grav, unde și mușchii efectori vor fi solicitați mai puțin.

În studiul la clarinet trebuie reținut și faptul că totdeauna schimbarea bruscă a registrelor instrumentului determină și o schimbare a stării fizice a mușchilor efectori (ai buzelor), adică o activizare-relaxare rapidă a acestora. Executarea cu eficiență a acestor salturi în intervale mari se poate realiza numai printre dozare judicioasă a debitului și presiunii coloanei de aer, întreaga acțiune implicând o coordonare

logică a activității mușchilor respiratori și ai ambușurii sub controlul centrilor corticali și subcorticali.

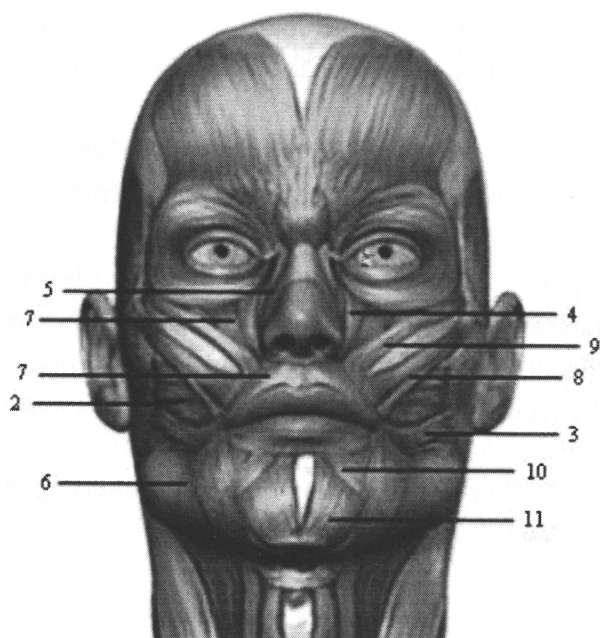
În timpul studiului și interpretării muzicale, oricât se va schimba dinamica și agogica sunetelor (frazelor) intonația și calitatea sunetelor la clarinet nu va trebui să sufere modificări sesizabile. Toate aceste deprinderi complexe vor fi formate și consolidate exigent și corect în timp, sub stricta îndrumare a profesorului de clarinet.

În esență pentru formarea temeinică și corectă a ambușurii, studiul clarinetului trebuie să înceapă zilnic cu antrenarea și obișnuirea mușchilor maxilo-faciali și orbiculari, pentru a face față noilor eforturi fizice cerute de studiile și piesele muzicale tot mai complexe întâlnite de elev de la un an școlar la altul.

În vederea realizării și menținerii unui tonus muscular corespunzător acestor exigențe, antrenarea ambușurii se va face permanent în deplină concordanță cu activitatea respiratorie – prin efectuarea unor exerciții speciale, zilnice, de emisie-respirație-articulații în intervale mari, pornindu-se din registrul mediu spre cel grav și sfârșind spre cel acut, abordat treptat (sunet cu sunet) executarea sunetelor susținute (lungi) în tempo rar, în nuanțe diferite este recomandată cu condiția realizării unor sunete expresive și just intonate.

Formarea, dezvoltarea și menținerea ambușurii la clarinet constituie o condiție primordială în realizarea unei sonorități expresive la acest instrument.

Mușchii care participă la formarea ambușurii

- 1 - Mușchiul de închiderea buzelor
- 2 - Mușchiul buccinator
- 3 - Mușchiul râsului
- 4 - Mușchiul buzei superioare
- 5 - Mușchiul de ridicare a buzei superioare
- 6 - Mușchiul maxilarului inferior
- 7 - Mușchiul orbicular
- 8 - Mușchiul mare al mimicii
- 9 - Mușchiul mic al mimicii
- 10 - Mușchiul buzei de jos
- 11 - Mușchiul bărbiei

Deprinderi motorii instrumentale

Recomandări despre poziția instrumentului, a corpului și a mâinilor (degetelor pe clarinet în timpul studiului):

a. Poziția corectă a corpului, mâinilor și a degetelor în timpul exercițiilor și studiului instrumental constituie o condiție importantă a studierii clarinetului.

O primă cerință a activității profesorului de clarinet în lecțiile cu începători este aceea de a stabili și fixa poziția cea mai favorabilă mânăuirii sigure și degajate a instrumentului.

Atitudinea și poziția elevului vor fi cât se poate de naturale. Corpul său va fi drept (în picioare), în echilibru pe partea stângă, piciorul drept fiind scos puțin în față.

Susținerea instrumentului se realizează prin aplicarea mâinii drepte pe partea de jos (degetul gros sus suportul metalic) iar a mâinii stângi deasupra părții superioare a clarinetului, în așa fel încât toate degetele să fie apropiate de clape și orificii. După introducerea muștiucului în gură instrumentul trebuie ținut în față, la o distanță de circa 40-45 cm, formând un unghi cu axa corpului, brațele fiind depărtate de trunchi, căzând în starea de repaus în lungul lui.

b. Mâinile elevului vor fi așezate pe instrument fără a fi rigide: degetele puțin curbate și flexibile vor trebui să cadă pe clape și orificii din apropierea clapelor, după voința instrumentistului și nu întâmplător.

Degetul mare al mâinii drepte va susține greutatea clarinetului, fixându-l împreună cu muștiucul (aplicat pe dantura inferioară, acoperită de buze), asigurând astfel stabilitatea necesară bunei mânuiri a instrumentului de către interpret.

c. Mâna stângă ocupă la clarinet partea superioară a instrumentului: indexul, degetul mijlociu și inelarul sunt așezate pe cele 3 inele în timp ce degetul mare servește la acoperirea orificiului de pe partea opusă și la deschiderea clapei de duodecimă. Degetul mic rămâne liber pentru a manevra clapele 1, 2, c, e și 6.

d. Mâna dreaptă se așază pe partea inferioară a instrumentului. Degetul arătător, mediu și inelar acoperă de asemenea orificiile cu inele mobile; degetul mic va fi mereu liber și întins pentru a atinge ușor clapele m. 3, 4, A și B.

e. Odată stabilită corect poziția corpului și a mâinilor pe instrument, profesorul de clarinet va acorda mult timp o atenție deosebită transmițerii către elevi și asimilării în studiu a noțiunilor exacte despre poziția diferitelor sunete pe clarinet (grifură), despre modalitatea cea mai adecvată, îndreptată spre realizarea unei execuții corecte, precise, fără crisparea degetelor sau a mâinilor.

Diferitele variante (alte poziții) de executarea sunetelor vor fi studiate ulterior, numai sub îndrumarea și controlul profesorului de clarinet.

IV. *Agilitatea degetelor la clarinet*

(Suplețea coordonării combinate a mâinilor pe instrument)

a. Agilitatea degetelor și mâinilor elevului, aplicarea și folosirea lor corectă pe clapele și orificiile instrumentului în timpul studiului constituie și la clarinet categoria cea mai importantă a tehnicii de interpretare muzicală care, împreună cu tehnice de emisie și articulație, vor constitui fondul de bază al tehnicii clarinetului.

În studiul instrumental zilnic, în toate etapele formării și fixării deprinderilor motorii, degetele clarinetistului vor trebui să execute o serie de mișcări precise, hotărâte, atât în momentul apăsării pe clape și orificii, cât și în momentul ridicării acestora. Asigurarea controlului activității degetelor se va face prin analizatorii auditivi chinestezici și tactili, nu vizuali deoarece, privind mișcările, elevul va slăbi atenția asupra activității motorii în general, urmărind elementele componente.

b. Atenția elevului cât mai bine concentrată asupra acțiunii începute trebuie să urmărească mișcarea egală, uniformă a degetelor aflate în activitate, iar poziția unor degete care ies din ritm se va revizui în pauze.

Mișcările „parazite” ale unor degete dereglate se vor corecta treptat în timpul studiului. Ridicarea bruscă, exagerată a unor degete nu trebuie admisă sub niciun motiv.

c. Asigurarea unei relative independențe a activității degetelor și mâinilor în travaliul instrumental la elevii clarinetiști se va realiza în funcție și în legătura cu stadiul atins de elev într-o anumită etapă, în formarea tuturor deprinderilor de emisie, artistic, motorii și muzical-expresive, instrumentale deci, după parcurgerea sistematică a primei perioade de instruire școlară.

În concluzie, formarea corectă și consolidarea în timp a deprinderilor de emisie-sonoritate în strânsă legătură cu cele de articulație, egalitate etc. se poate realiza cu succes, eficient, numai prin executarea zi de zi a unor exerciții și studii recomandate în manualul de clarinet. Toate acestea corelate de la început cu noțiunile de teorie muzicii, istoria muzicii sau forme muzicale, cunoștințe absolut necesare în vederea fixării definitive a deprinderilor artistice întâlnite de elev în repertoriul solistic al clarinetului.

V. *Muștiucul și anciale la clarinet*

Muștiucul, la clarinet, se numește partea superioară a instrumentului (detașabilă) care, împreună cu ancia simplă, atașată printr-o brățară de el, reprezintă corpul vibrator, prin intermediul căruia se produc sunetele la acest instrument.

Muștiucul are o fațetă superioară oblică, formând un unghi ascuțit cu partea sa plană din spate pe care se cupleză ancia. La capătul părții plane se află o deschidere dreptunghiulară prin care ancia pune în vibrație coloana de aer din tubul instrumentului. În partea inferioară a muștiucului se atașează un butoiș care poate fi reglat în funcție de necesitățile acordajului general.

Muștiucul (denumirea germană Mundstück însemnând *mund* = gură, *stück* = piesă, bucată, îmbrăcătură) este construit îndeosebi din abanos, ebonită sau, în ultimul timp, din cristal. El reprezintă la clarinet piesa esențială cu ajutorul căreia se obțin sunetele caracteristice acestui instrument.

Ancia simplă este o lamelă din trestie de mare, cu fibre foarte dese, tăiat în așa fel încât să acopere deschizătura din muștiuc.

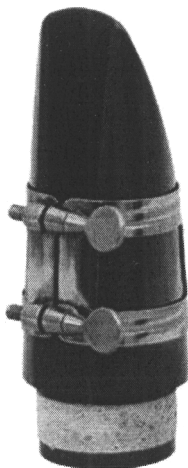
Ancia de clarinet trebuie să fie destul de elastică pentru a deveni batantă în timpul punerii ei în

vibrație, prin aerul introdus de elev în instrument.

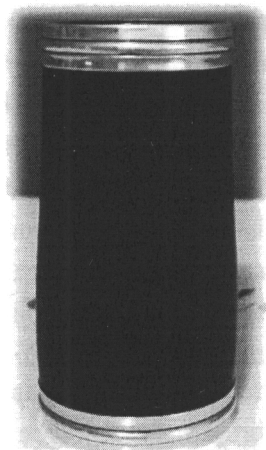
Ancia se așază pe partea plană a muștiucului, numită pat, cu partea (fasonată) subțire deasupra deschizăturii dreptunghiulare de la vârful acestuia.

Pentru realizarea la clarinet a unei sonorități de calitate expresive este necesar să se aleagă și să se recomande elevului un muștiuc de bună calitate. Această condiție este întrunită de muștiucurile de fabricație cehoslovacă, tip *Amati* sau franceză, tip *Selmer*, care țin seama de conformația diferită a danturii și buzelor clarinetiștilor, fiind concepute în trei variante:

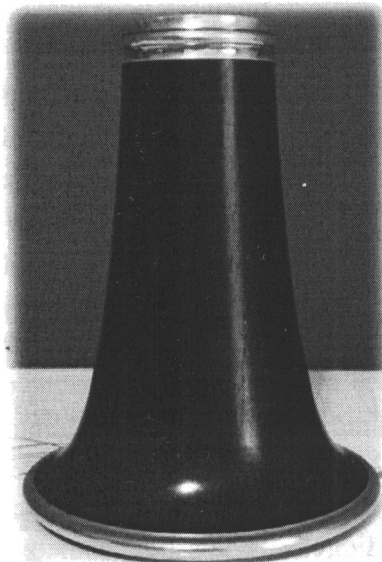
1. Cu deschidere mică (ancii tari),
2. Cu deschidere medie (ancii ceva mai slabe),
3. Cu deschidere mare (ancii moi).

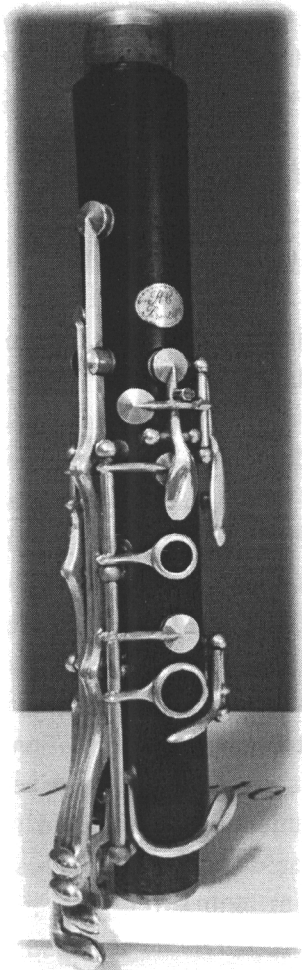
Muștiuc

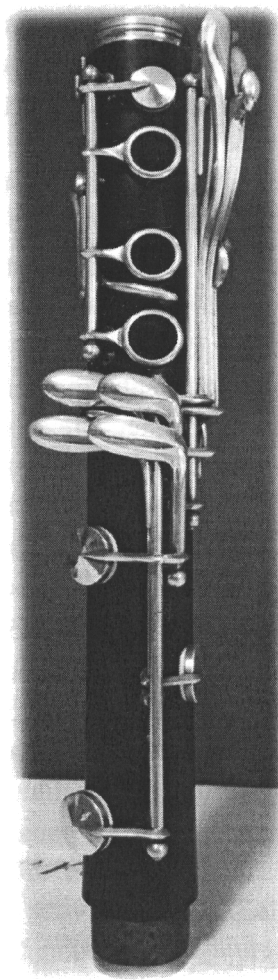
Butoiaș

Pâlnie

Tub rezonator partea superioară

Tub rezonator partea inferioară

Deci, pentru realizarea cu succes a unui studiu eficient la clarinet trebuie avută în vedere procurarea unui instrument de calitate, însoțit de un muștiuc care să se „potrivească” conformației anatomice a elevului în cauză. De calitatea instrumentului depinde în ultimă instanță ritmul progresului obținut în studiu, precum și valoarea artistică, expresivă a sonorității obținute la clarinet.

1. Legato de durată =

Legato este o indicație de interpretare care arată succesiunea sunetelor fără nicio întrerupere. Se execută într-o singură respirație, fără a întrerupe coloana de aer. Se indică notația muzicală printr-un arc așezat deasupra sau dedesubtul notelor legate.

2. Legato de expresie =

Spre deosebire de legatoul de durată ce executarea fără întrerupere a coloanei de aer a unor sunete de aceeași înălțime, *legato de expresie* constă în legarea a note de diferite înălțimi. Realizarea corectă a sa presupune o sincronizare perfectă a mișcării degetelor, care se obține prin studiu.

Nuanțe f. p. crescendo

Decrescendo

1. *Mișcări – tempo rare*

Largo = foarte rar (larg)

Lento = lent, rar, liniștit

Adagio - rar, așezat (elegiac)

Larghetto = rar (mai amânat)

2. *Mișcări medii – potrivite*

Andante = mergând (fără grabă)

Andantino = mai repede decât Andante

Moderato = moderat, potrivit

Allegretto = vioi, repejor

3. *Mișcări repezi*

Allegro = repede

Presto = uite, rapid

Prestissimo = foarte repede

4. *Alți termeni de mișcare*

Ritardando (rit.) = reținând, întârziind mișcarea

Ritenuto = reținut

Rallentando (rall.) = rărind

Accelerando (accel.) = grăbind

Allargando (allarg.) = lărgind, rărind

Ad libitum = după voie

Rubato = liber, fără a se încadra în

Piu mosso = mai mișcat

Meno mosso = mai puțin mișcat

Non troppo = nu prea

Pentru a reveni la mișcarea inițială, după un *rallentando* sau un *accelerando* se folosește termenul *A tempo* sau *Tempo I*.

În afara termenilor de mișcare în muzică există și termeni de expresie, care se referă la caracterul în care trebuie să se execute o lucrare. Cel mai des folosiți sunt:

Cantabile = cantabil

Dolce = dulce

Affetuoso = cu căldură

Scherzando = glumind, spiritual

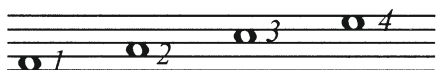
Con brio = cu strălucire

Espressivo = cu expresivitate
Marciale = în ritm de marș
Maestoso = măreț, impunător
Risoluto = hotărât
Energice = energic
Patetico = pasionat
Con fuoco = cu foc, animat.

INTRODUCERE

Noțiuni elementare de notație muzicală

Spații (intervale)

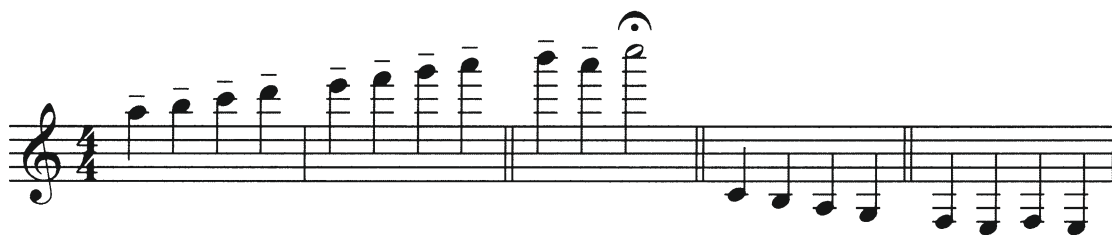
Linii

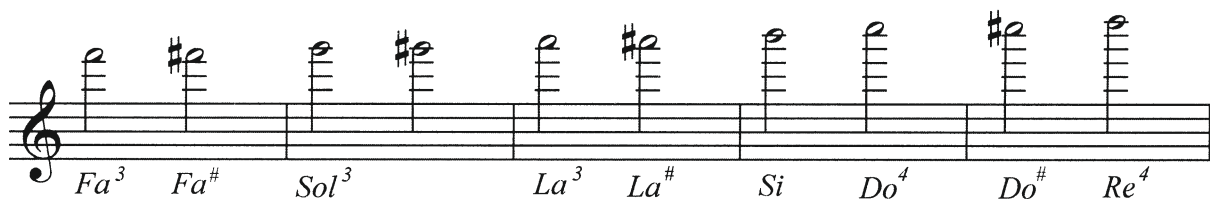
Cheia Sol

Linii suplimentare

Scara cromatică - Ambitusul clarinetului

LECȚIA I

Emiterea și articularea sunetelor

Andante

1.

The musical score consists of seven staves of music in 4/4 time, marked **Andante**. The first staff begins with a dynamic marking of *mf* and includes syllable labels *TA* above the notes. The second staff features a dynamic marking of *f* followed by *p*, with a slur under the first four notes. The third staff starts with *p* and *mf*, with a slur under the first four notes. The fourth staff shows a dynamic marking of *p* followed by *f*, with a slur under the first four notes. The fifth staff has dynamic markings of *pp*, *mf*, and *pp*, with a slur under the first four notes. The sixth staff includes syllable labels *TA* and dynamic markings of *mf* and *pp*. The seventh staff has dynamic markings of *mf* and *pp*. The score includes various articulation marks (V) and slurs throughout.

Studiu ternar staccato (♩)

38.

39.

Studiul sunetului $\text{Si}^{\flat 1}$ trebuie realizat acordând atenție intonației exacte și timbrului instrumentului, de obicei mai sec în acest registru.

Emiterea sunetei Fa²

68.

69.

